

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

3. september 2015*

Eelotsusetaotlus — Direktiiv 93/13/EMÜ — Artikli 2 punkt b — Mõiste „tarbija” — Laenuleping, mille on sõlminud advokaadi kutsealal tegutsev füüsiline isik — Niisuguse laenu tagasimaksmine, mille tagatiseks on laenuvõtja advokaadibüroole kuuluv kinnisasi — Laenuvõtja, kel on teadmised, mida on vaja lepingutingimuse ebaõigluse hindamiseks enne laenulepingu sõlmimist

Kohtuasjas C-110/14,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Judecătoria Oradea (Rumeenia) 25. veebruari 2014. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 7. märtsil 2014, menetluses

Horățiu Ovidiu Costea

versus

SC Volksbank România SA,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: koja president L. Bay Larsen, kohtunikud K. Jürimäe, J. Malenovský, M. Safjan (ettekandja) ja A. Prechal,

kohtujurist: P. Cruz Villalón,

kohtusekretär: ametnik L. Carrasco Marco,

arvestades kirjalikus menetluses ja 28. jaanuari 2015. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- H. O. Costea, kes esindas ennast ise,
- SC Volksbank România SA, esindaja: *avocat* F. Marinău,
- Rumeenia valitsus, esindajad: R.-H. Radu, R. I. Hațieganu ja A. Buzoianu,
- Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas M. Santoro, *avvocato dello Stato*,
- Madalmaade valitsus, esindajad: M. Bulterman ja M. Noort,
- Euroopa Komisjon, esindajad: L. Nicolae ja M. van Beek,

* Kohtumenetluse keel: rumeeenia.

olles 23. aprilli 2015. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikli 2 punkti b.
- 2 Taotlus on esitatud H.O. Costea ja SC Volksbank România SA (edaspidi „Volksbank”) vahelises kohtuvaidluses seoses nõudega tuvastada ühe laenulepingu tingimuse ebaõiglase laad.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 93/13 põhjendustes 5, 9 ja 10 on märgitud järgmist:

„tarbijad tunnevad üldjuhul ainult oma liikmesriigi kauba ja teenuste müüki reguleerivaid õigusnorme; teadmatuse võib takistada neil teha kauba või teenuste otseostu tehinguid teises liikmesriigis;

[...]

[...] kauba ja teenuste omandajad peaksid olema kaitstud müüja või teenuste osutaja volist tulenevate kuritarvituste eest, eelkõige ühepoolsete tüüplepingute ning oluliste õiguste ebaõiglase lepingutest väljajätmise eest;

tarbijat saab tõhusamalt kaitsta, kui ebaõiglaste tingimuste suhtes võetakse vastu ühtsed õigusnormid; kõnealuseid õigusnorme tuleks kohaldada müüjate või teenuste osutajate ning tarbijate vahel sõlmitud kõigi lepingute suhtes; [...]”.

- 4 Direktiivi artikli 1 lõike 1 kohaselt:

„Käesoleva direktiivi eesmärk on ühtlustada liikmesriikide õigus- ja haldusnormid, mis käsitlevad ebaõiglasi tingimusi müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingutes.”

- 5 Nimetatud direktiivi artikkel 2 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

- b) *tarbija* – füüsiline isik, kes käesoleva direktiiviga hõlmatavate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis ei ole seotud tema kaubandus-, majandus- ega kutsetegevusega;
- c) *müüja või teenuste osutaja* – füüsiline [või juriidiline] isik, kes käesoleva direktiiviga hõlmatavate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis on seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega, olenemata sellest, kas ettevõtte on era- või riigiomanduses.”

- 6 Sama direktiivi artikli 6 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on [...] tarbijaga sõlminud, ei ole [siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel] tarbijale siduvad ning [et leping jääb muus osas pooltele siduvaks, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta].”
[täpsustatud tõlge]

Rumeenia õigus

- 7 Seaduse nr 193/2000 ebaõiglaste tingimuste kohta müüjate ja teenuse osutajate ning tarbijate vahel sõlmitud lepingutes artikli 2 lõigetes 1 ja 2 on redaktsioonis, mis kehtis põhikohtuasjas vaatluse all oleva laenulepingu sõlmimise kuupäeval, sätestatud järgmist:

„1. Tarbija on iga füüsiline isik või füüsiliste isikute ühendus, kes käesoleva seaduse kohaldamisalasse kuuluva lepingu alusel tegutseb eesmärkidel, mis ei seonu tema kaubandus-, tööstus- või tootmisalase, käsitöündusliku või kutsetegevusega.

2. Kaupleja on iga füüsiline või juriidiline isik, kes käesoleva seaduse kohaldamisalasse kuuluva lepingu alusel oma kaubandus-, tööstus- või tootmisalases, käsitöünduslikus või kutsetegevuses tegutseb, ning muud isikud, kes tegutsevad samal eesmärgil selle isiku nimel ja teda esindades.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

- 8 H. O. Costea tegutseb advokaadi kutsealal ja töö raames usaldatakse talle muu hulgas äriõiguse valdkonna kohtuasju. Ta sõlmis 4. aprillil 2008 Volksbankiga laenulepingu. Laenu tagasimaksmine on tagatud hüpoteegiga, mis seati H.O. Costea advokaadibüroo „Ovidiu Costea” omandis olevale kinnisasjale. H. O. Costea allkirjastas laenulepingu esiteks laenuvõtjana ja teiseks oma advokaadibüroo esindaja staatuses, kuna laenu tagatiseks seatud hüpoteek oli viimase nimel. Samal päeval seati kõnealune hüpoteek eraldiseisva notariaalse lepinguga, mille pooled olid Volksbank ja advokaadibüroo, keda esindas selles toimingus H. O. Costea.
- 9 H. O. Costea esitas 24. mail 2013 Judecătoria Oradeale (Oradea esimese astme kohus) hagi, milles ta palus esiteks tuvastada, et riskitasu käsitlev lepingutingimus on ebaõiglane, ning teiseks nõudis, et tuvastataks selle tingimuse tühisus ning et Volksbank saadud riskitasu talle tagasi maksaks.
- 10 Neil asjaoludel otsustas Judecătoria Oradea menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tuleb seoses mõiste „tarbija” määratlusega tõlgendada nii, et see definitsioon hõlmab – või vastupidi, et see ei hõlma – füüsilist isikut, kes tegutseb advokaadi kutsealal ja sõlmib pangaga laenulepingu, laenu otstarvet laenulepingus täpsustamata, nii et kõnealuses laenulepingus on laenu tagatiseks antud hüpoteegiga koormatud kinnisvara omanikuna märgitud kõnealusele füüsilisele isikule kuuluv advokaadibüroo?”

Eelotsuse küsimuse analüüs

Sissejuhatavad märkused

- 11 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib eelotsusetaotluses, et põhikohtuasjas kõne all olevas laenulepingus ei ole asjaomase laenu sihtotstarvet mainitud.

- 12 Rumeenia valitsus ja Euroopa Komisjon aga märgivad, et lepingu osas, mis käsitleb selle lepingu eset, on märgitud, et laen anti H. O. Costea „isiklike jooksvate kulude katteks”.
- 13 Olgu meenutatud, et vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale on Euroopa Kohus ELTL artiklis 267 sätestatud menetluses, mis põhineb liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu ülesannete selgel jaotusel, pädev otsustama üksnes liidu õigusnormide tõlgenduse või kehtivuse üle, lähtudes talle siseriikliku kohtu poolt esitatud asjaoludest. Mis puudutab käesoleval juhul eelotsusetaotluses sisalduvaid väidetavaid faktivigu, siis piisab sellest, kui meenutada, et mitte Euroopa Kohtu, vaid siseriikliku kohtu ülesanne on tuvastada vaidluse aluseks olevad faktilised asjaolud ja teha nendest järeldused otsuse jaoks, mille ta peab langetama (vt kohtuotsus Traum, C-492/13, EU:C:2014:2267, punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika).

Eelotsuse küsimus

- 14 Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub esitatud küsimuses sisuliselt selgitada, kas direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tuleb tõlgendada nii, et füüsilist isikut, kes tegutseb advokaadi kutsealal ja sõlmib pangaga laenulepingu, laenu otstarvet laenulepingus täpsustamata, võib käsitada selle sätte mõttes tarbijana. Lisaks küsib see kohus Euroopa Kohtult, millist mõju evib sellega seoses asjaolu, et kõnealuse laenulepingu alusel antud laen on tagatud hüpoteegiga, mille nimetatud isik seadis lepinguga oma advokaadibüroo esindajana ja mis on seatud niisugusele selle isiku majandus- või kutsetegevuses kasutamiseks määratud varale, nagu on selle büroo omandis olev kinnisasi.
- 15 Sellega seoses olgu märgitud, et direktiivi 93/13 põhjenduse 10 kohaselt tuleks ebaõiglasi lepingutingimusi käsitlevaid ühtseid õigusnorme kohaldada „müüjate või teenuste osutajate” ning „tarbijate” vahel sõlmitud kõigi lepingute suhtes, kusjuures väljatoodud mõisted on defineeritud direktiivi artikli 2 punktides b ja c.
- 16 Nende määratluste kohaselt on „tarbija” füüsiline isik, kes käesoleva direktiiviga hõlmatavates lepingutes toimib eesmärkidel, mis ei ole seotud tema majandus- ega kutsetegevusega. „Müüja või teenuste osutaja” on aga füüsiline või juriidiline isik, kes direktiiviga 93/13 hõlmatavate lepingute raames toimib eesmärkidel, mis on seotud tema kaubandus-, majandus- või kutsetegevusega, olenemata sellest, kas ettevõtte on era- või riigiomanduses.
- 17 Seega määratleb direktiiv oma kohaldamisalasse kuuluvad lepingud viitega lepingupartnerite omadustele – sellele, kas nad tegutsevad oma kaubandus-, majandus- või kutsetegevuses või mitte (kohtuotsused Asbeek Brusse ja de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 30, ning Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 21).
- 18 Nimetatud kriteerium vastab direktiiviga rakendatava kaitsesüsteemi aluseks olevale eeldusele, et tarbija on suhetes müüja või teenuste osutajaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja omab vähem teavet, mis viib selleni, et tarbija nõustub müüja või teenuste osutaja eelnevalt välja töötatud tüüptingimustega, ilma et tal oleks võimalik mõjutada nende sisu (kohtuotsused Asbeek Brusse ja de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 31, ning Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 22).
- 19 Niisugust nõrgemat positsiooni arvestades näeb direktiivi 93/13 artikli 6 lõige 1 ette, et ebaõiglased lepingutingimused ei ole tarbijale siduvad. Tegemist on imperatiivse sättega, mille eesmärk on asendada lepinguga loodud formaalne tasakaal lepingupartnerite õiguste ja kohustuste vahel tegeliku tasakaaluga, mis taastab nendevahelise võrdsuse (kohtuotsus Sánchez Morcillo ja Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, punkt 23 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 20 Samal ajal tuleb meelde tuletada, et sama isik võib tegutseda teatavate tingimuste raames tarbijana ja teiste raames müüja või teenuse osutajana.

- 21 Mõiste „tarbija” direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b mõttes on, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktides 28–33, objektiivne ja sõltumatu konkreetsetest teadmistest, mis puudutatud isikul võivad olla, või teabest, mis sel isikul tegelikult olemas on.
- 22 Liikmesriigi kohus, kes lahendab vaidlust seoses lepinguga, mis võib kuuluda selle direktiivi kohaldamisalasse, on kohustatud kõiki tõendeid ja eelkõige lepingutingimusi arvesse võttes kontrollima, kas ostjat saab kvalifitseerida „tarbijaks” selle direktiivi tähenduses (vt analoogia alusel kohtuotsus Faber, C-497/13, EU:C:2015:357, punkt 48).
- 23 Selleks peab liikmesriigi kohus arvesse võtma kõiki kohtuasja asjaolusid ja eelkõige vaadeldava lepingu esemeks oleva asja või teenuse laadi, mis võib ära näidata, mis otstarbel asi või teenus osteti.
- 24 Mis puudutab aga teenust, mida advokaat on osutanud õigusteenuse lepingu raames, siis on Euroopa Kohus juba arvesse võtnud „klientide-tarbijate” ja advokaatide ebavõrdsust, mis tuleneb eelkõige nende poolte informeerituse asümmeetrilisusest (vt kohtuotsus Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punktid 23 ja 24).
- 25 Nimetatud kaalutus ei tohiks aga välistada võimalust kvalifitseerida advokaat „tarbijaks” direktiivi artikli 2 punkti b mõttes, kui advokaat tegutseb väljaspool oma majandus- või kutsetegevuse eesmärke (vt analoogia alusel kohtuotsus Di Pinto, C-361/89, EU:C:1991:118, punkt 15).
- 26 Advokaat, kes sõlmib majandus- või kutsetegevuse raames tegutseva füüsilise või juriidilise isikuga lepingu, mis ei ole seotud advokaadibüroo tegevusega ega seega ka advokaadi kutsealal tegutsemisega, on nimetatud isikuga võrreldes nõrgemal positsioonil, mida on käsitletud käesoleva kohtuotsuse punktis 18.
- 27 Ehkki niisugusel juhtumil leitakse, et advokaatidel on kõrgema tasemega oskusteave (vt kohtuotsus Šiba, C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 23), ei võimalda see eeldada, et advokaat ei ole suhetes majandus- või kutsetegevuses tegutseva isikuga nõrgem pool. Nimelt, nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 18, väljendub tarbija nõrgem seisund, mille kompenseerimiseks direktiiviga 93/13 rakendatud kaitsesüsteem on loodud, nii tarbija teabevaldamise tasemes kui ka läbirääkimispositsioonis seoses majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku poolt eelnevalt koostatud tingimustega, mille sisu tarbija ei saa mõjutada.
- 28 Mis puudutab asjaolu, et lepingu alusel antud laen on tagatud hüpoteegiga, mille lasi lepinguga seada advokaat oma advokaadibüroo esindajana ja mis on seotud niisugusele selle isiku majandus- või kutsetegevuses kasutamiseks määratud varale, nagu on selle büroo omandis olev kinnisasi, siis olgu märgitud, et see asjaolu ei mõjuta käesoleva kohtuotsuse punktides 22 ja 23 esitatud järeldust, nagu sisuliselt tõdeb ka kohtujurist oma ettepaneku punktides 52–54.
- 29 Nimelt puudutab põhikohtuasi selle kindlakstegemist, kas isik sõlmis põhilepingu ehk laenulepingu tarbijana või majandus- või kutsetegevuse raames tegutsejana; kõne all ei ole see, mis rollis oli isik aktsessorset lepingut ehk põhilepingu alusel antud laenu hüpoteegiga tagamise lepingut sõlmides. Advokaadi kvalifitseerimine tarbijaks või majandus- või kutsetegevuses tegutsejaks laenu hüpoteegiga tagamise lepingu sõlmimisel ei määra niisuguses kohtuasjas nagu põhikohtuasi ära seda, mis rollis sõlmis advokaat põhilepingu ehk laenulepingu.
- 30 Kõiki eespool toodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tuleb tõlgendada nii, et füüsilist isikut, kes tegutseb advokaadi kutsealal ja sõlmib pangaga laenulepingu ilma laenu otstarvet laenulepingus täpsustamata, võib käsitada selle sätte mõttes „tarbijana”, kui see leping ei ole seotud kõnealuse advokaadi majandus- või kutsetegevusega. Asjaolu, et kõnealuse laenulepingu alusel antud laen on tagatud hüpoteegiga, mille nimetatud isik seadis

lepinguga oma advokaadibüroo esindajana ja mis on seatud niisugusele selle isiku majandus- või kutsetegevuses kasutamiseks määratud varale, nagu on selle büroo omandis olev kinnisasi, ei oma sellega seoses tähtsust.

Kohtukulud

- 31 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 2 punkti b tuleb tõlgendada nii, et füüsilist isikut, kes tegutseb advokaadi kutsealal ja sõlmib pangaga laenulepingu ilma laenu otstarvet laenulepingus täpsustamata, võib käsitada selle sätte mõttes „tarbijana”, kui see leping ei ole seotud kõnealuse advokaadi majandus- või kutsetegevusega. Asjaolu, et kõnealuse laenulepingu alusel antud laen on tagatud hüpoteegiga, mille nimetatud isik seadis lepinguga oma advokaadibüroo esindajana ja mis on seatud niisugusele selle isiku majandus- või kutsetegevuses kasutamiseks määratud varale, nagu on selle büroo omandis olev kinnisasi, ei oma sellega seoses tähtsust.

Allkirjad